

Erken Çocukluk Eğitimi

Editörler

Fikret GÜLAÇTI
Songül TÜMKAYA

Fikret GÜLAÇTI
Kazım BİBER
Bahadır KÖKSALAN
Aysun GÜROL
Sibel YOLERİ
Türker SEZER
Yener ÖZEN
Şule ERDEN
Mehmet KÖK
Songül TÜMKAYA

3. BASKI

Editörler: Yrd. Doç Dr. Fikret GÜLAÇTI - Prof. Dr. Songül TÜMKAYA

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ

ISBN 978-605-364-251-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2014, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

3. Baskı: Şubat 2014, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Cemal İnceoğlu

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın Sanayi

Zübeyde Hanım Mahallesi Samyeli Sokak No: 15

İSKİTLER/ANKARA

(0312-384 34 35)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖNSÖZ

Gelişim döllenme ile başlamakta ve yaşam boyu sürmektedir. Ancak yaşamın ilk altı yılı gelişimin en hızlı olduğu ve çevrenin etkisine en açık olunan dönemdir. Çocuklar doğduklarında ve yaşamlarının ilk yıllarında fiziksel açıdan yetişkinlere bağımlıdırlar. Ancak, bu bağımlılık bizleri yanıltmamalıdır. Çocuklar doğduklarında oldukça gelişmiş beş duyu yetisine sahiptirler. Bir başka deyişle çevre ile etkileşime hazırdırlar. Fiziksel açıdan bağımlı olsalar da zihinsel açıdan çok hızlı gelişmektedirler. 0-4 yaş özellikle beyin gelişimi için kritik bir dönemdir. Çocukların anadillerini kolaylıkla öğrenmeleri bu zihinsel kapasitenin önemli bir işaretidir. İlk yıllardaki öğrenmenin beyin gelişimi ile önemli bir ilişkisi vardır. Böyle olunca gelişimin en önemli ilk altı hatta sekiz yılındaki eğitim çok önemli olmaktadır. Bu eğitim ne kadar erken başlarsa o kadar etkili olur. Burada, çocuğun deneyim kazanması için önemli olan, onun çok yönlü gelişimine (sosyal, zihinsel, duygusal, dil ve fiziksel) destek verecek uyarıcıların olduğu bir çevre ve donanımlı yetişkinlerden bahsedilmektedir. Daha sağlıklı, başarılı ve topluma katkı getirecek bireyler yetiştirilmek isteniyorsa, eğitime mümkün olduğunca erken başlanması gerekmektedir. Çocukların örgün eğitime başlama süreci onların yaşamında kritik bir dönemdir. Erken çocukluk döneminden ilköğretime geçişin uyum içinde ve yumuşak bir şekilde olması, çocuğun örgün eğitimindeki başarısında etkilidir. Bu, ilköğretimden önceki yıl ve ilköğretimdeki iki yılın bir bütünlük içinde olmasının gereğini göstermektedir. Bütün bu nedenlerden dolayı okul öncesi eğitim yerine “EÇE” kavramı tercih edilmekte ve önerilmektedir.

Okul öncesi eğitim ve erken çocukluk eğitimi (EÇE) kavramı zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Türkiye’de EÇE’nin incelenmesi aşamasında elde edilen bulgular ağırlıklı olarak okul öncesi eğitimine aittir. Çünkü Türkiye’de kabul gören ve uygulanan sistem okul öncesi eğitim sistemidir. Ancak Türkiye için tercih edilen ve önerilen EÇE’dir. Okul öncesi eğitim 3-6 yaşları arasındaki dönemi kapsarken, EÇE doğumdan hatta annenin hamileliğinden ilköğretimin ilk iki yılını da içine alan dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla okul öncesi eğitim EÇE’nin içinde yer almaktadır.

Bu kitap, son yıllarda birçok ülkede yaygınlaşan ve bazı ülkelerde zorunlu hale getirilen EÇE’nin ülkemizdeki uygulamalarına katkı sağlaması amacıyla hazırlanmıştır. YÖK, lisans programlarında yaptığı düzenleme ile ilk adımı atarak Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Lisans Programına “Erken Çocukluk Eğitimi” dersini eklemiştir. Kitap, sınıf öğretmenlerine olduğu kadar, okul öncesi öğretmenleri ve ailelere de yarar sağlayacak bir şekilde hazırlanmıştır. Kitapta farklı üniversitelerde görevli olan öğretim elemanları tarafından YÖK Kur tanımına uy-

gun olarak yazılmış on bölüm bulunmaktadır. Her bir bölüm yazarlar tarafından güncel değişiklik ve uygulamalar da eklenerek titizlikle yazılmıştır. Bu çerçeve kitapta; okul öncesinin dünyada ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi, tanımı, kapsamı, önemi ve temel ilkeleri, okul öncesinin bugünkü durumu, temel görüşler, çocukların gereksinimleri ve özellikleri, öğretmen yeterlilikleri, eğitim kurumları ve çeşitleri, eğitsel ortam özellikleri ile ailenin rolü ve önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

Kitabın ikinci baskısında değerli meslektaşlarımız ve öğrencilerimizden gelen geribildirimler doğrultusunda bazı eklemeler ve değişikliklere yer verdik. Umarız bu haliyle kitap daha yararlanabilir olmuştur. Kitabın bu baskısıyla ilgili değerlendirmeleriniz, bundan sonraki baskılar için bizlere ışık tutacaktır. Kitabın bu baskısının hazırlanmasında da özveri ve titizlikle çalışan tüm meslektaşlarımıza çabalarından dolayı çok teşekkür ediyoruz. Ayrıca kitabın 2. ve 3. baskısında katkısı olanlara, yayına hazırlanması ve basılmasında emeği geçen tüm Pegem Akademi Yayıncılık ilgilileri ve çalışanlarına şükranlarımızı iletiyoruz.

Kitabın, geleceğin mimarları olacak çocukları yetiştirmede görevi olan anne-baba ve öğretmenlerimize katkı sağlamasını diliyoruz.

MART-2014

Editörler

Yrd. Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI
Prof. Dr. Songül TÜMKAYA

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

BÖLÜM 1: Türkiye'de ve Dünyada Erken Çocukluk ve Okul Öncesi Eğitimi

Yrd. Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 2: Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı, Önemi ve Temel İlkeleri

Yrd. Doç. Dr. Kazım BİBER
Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 3: Okul Öncesi Eğitimin Tarihi Gelişimi

Yrd. Doç. Dr. Bahadır KÖKSALAN
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 4: Okul Öncesi Eğitime Temel Olan Görüşler

Doç. Dr. Aysun GÜROL
Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 5: Dünyada ve Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimde Mevcut Durum

Yrd. Doç. Dr. Sibel YOLERİ
Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği

BÖLÜM 6: Okul Öncesi Çocuğunun Temel Özellikleri ve Gereksinimleri

Arş. Gör. Türker SEZER
Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

BÖLÜM 7: Genel Olarak Okul Öncesi Öğretmen Yeterlikleri

Yrd. Doç. Dr. Yener ÖZEN
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 8: Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Çeşitleri

Öğr. Gör. Şule ERDEN
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 9: Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Fiziksel, Psikolojik, Sosyal ve Eğitsel Ortam Özellikleri

Yrd. Doç. Dr. Mehmet KÖK
Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

BÖLÜM 10: Okul Öncesi Eğitim Döneminde Ailenin Rolü ve Önemi

Prof. Dr. Songül TÜMKAYA
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ

GİRİŞ	2
ERKEN ÇOCUKLUK KAVRAMI	2
Erken Çocukluk Eğitimi	3
Erken Yaşların ve Çevrenin Önemi	5
Temel İnsan Hakkı	7
Sosyal Şartlara ve Cinsiyete Bağlı Eşitsizlikler	7
Okullaşma	8
Değişen Demografik ve Sosyal Şartlar	8
Toplumdaki Değerler ve Ahlak Eğitimi	8
Toplumdaki Politik ve Etnik Anlaşmazlıklar	9
Topluluk ve Aile	9
İnsani Gelişme ve Ekonomik Büyüme	10
TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	12
Erken Çocukluk Eğitiminin Türkiye'de Tarihsel Gelişimi	12
Erken Çocukluk Eğitiminin Dünyada Tarihsel Gelişimi	15
TARTIŞMA SORULARI	17
ÖZET	17
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	19
KAYNAKÇA	19

2. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TANIMI, KAPSAMI, ÖNEMİ VE TEMEL İLKELERİ

GİRİŞ	25
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TANIMI VE KAPSAMI	26
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN AMAÇLARI	29

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları	30
Okul Öncesi Eğitimin Amaçları	31
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ	32
Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Zihinsel Fonksiyonlarına Olan Katkısı.....	34
Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Sosyal, Duyusal Gelişimine Olan Katkısı	35
Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Akademik Yaşantısına Olan Katkısı.....	36
Okul Öncesi Eğitimin Aileye Olan Katkıları	38
Okul Öncesi Eğitimin Toplumsal Yaşama Olan Katkıları.....	41
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN İLKELERİ.....	45
ÖZET	65
TARTIŞMA SORULARI.....	66
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	67
KAYNAKÇA	67

3. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TARİHİ GELİŞİMİ

GİRİŞ	76
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDE ÇOCUK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	81
ÖZET	87
TARTIŞMA SORULARI.....	88
KAYNAKÇA	89

4. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME TEMEL OLAN GÖRÜŞLER

GİRİŞ	92
GEÇMİŞTE ETKİLİ OLAN GÖRÜŞLER	92
GÜNÜMÜZDE ETKİLİ OLAN GÖRÜŞLER.....	95
DÜŞÜNÜRLER VE GÖRÜŞLERİNİN PROGRAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	102
ÖZET	103
KAYNAKÇA	105
OKUMA PARÇASI.....	106

5. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE MEVCUT DURUM

GİRİŞ	110
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM.....	113
AVUSTURYA	113
BELÇİKA	114
BULGARİSTAN	114
GÜNEY KIBRIS.....	115
ÇEK CUMHURİYETİ	116
DANİMARKA	116
ESTONYA.....	116
FİNLANDIYA.....	117
FRANSA	118
ALMANYA	119
YUNANİSTAN.....	119
MACARİSTAN.....	120
İZLANDA	120
İRLANDA	121
İSPANYA.....	122
İTALYA	122
LETONYA.....	122
LİTVANYA.....	123
LUXEMBURG.....	123
MALTA.....	124
HOLLANDA	124
NORVEÇ	125
POLONYA.....	125
PORTEKİZ:.....	126
ROMANYA	127
SLOVAKYA.....	127
SLOVENYA	127
İSVEÇ	128
İNGİLTERE	128
DİĞER ÜLKE ÖRNEKLERİ	130
BREZİLYA	130
ÇİN	132
MEKSİKA	136
PAKİSTAN	138

BANGLADEŞ.....	140
MISIR.....	142
ENDONEZYA.....	143
HİNDİSTAN	145
NİJERYA.....	148
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	150
KANADA	153
JAPONYA	156
AZERBAYCAN	159
GÜNEY KORE.....	162
AVUSTRALYA	165
İSRAİL	168
KAYNAKÇA	176
TÜRKİYE'DE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN MEVCUT DURUMU.....	186
BAŞVURULAN VE YARARLANILABİLECEK KAYNAKLAR	202

6. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ ÇOCUĞUNUN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE GEREKSİNİMLERİ

GİRİŞ.....	207
GELİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	209
Gelişimde anahtar faktörler	209
Çocuğun birinci yılı	209
Çocuğun ikinci yılı.....	215
Çocuğun üçüncü yılı	218
Çocuğun dördüncü yılı.....	223
Çocuğun beşinci yılı	226
Çocuğun altıncı yılı	228
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞUNUN GEREKSİNİMLERİ	230
Beslenme ve Bakım	231
Sevgi, Saygı ve İlgi	234
Güven.....	236
Hareket ve Oyun.....	238
Kendi Kendini Tanıma–Özgürlük ve Yetişkin Desteği	241
ÖZET	243
TARTIŞMA SORULARI.....	245
KAYNAKÇA	247

7. BÖLÜM

GENEL OLARAK OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ

GİRİŞ	252
ÖĞRETMEN NİTELİKLERİ	252
Okul Öncesi Öğretmenin Genel Özellikleri	253
Okul Öncesi Öğretmenin Yeterlilikleri	253
Öğretme-Öğrenme Sürecine İlişkin Yeterlilikler	254
ÖĞRETMENİN ETİK SORUMLULUKLARI	254
Öğretmenlerin Çocuklara Karşı Ahlaki Sorumlulukları.....	254
Öğretmenlerin Ailelere Karşı Ahlaki Sorumlulukları	254
Öğretmenlerin Meslektaşlarına Karşı Ahlaki Sorumlulukları	254
Öğretmenlerin Toplumla Karşı Ahlaki Sorumlulukları	254
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN DÖNEMLERİ	255
Başka kaynaklara göre; Okul Öncesi Eğitimi Hizmet Çeşitleri:.....	255
Kreş Öğretmeninin Özellikleri	255
Kişisel ve Mesleki Değerler, Mesleki Gelişim Yeterlilikleri	256
Kreş, Anaokulu Döneminin Önemi.....	257
Kreş, Anaokullarında uygulanan Etkin Öğrenme Yöntemi ve Reggio Emilia Yaklaşımı .	258
ANAOKULU.....	259
Anaokulu Öğretmeninin Özellikleri	259
Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim Yeterlilikleri	259
Öğretmenin Fiziksel Özellikleri	262
ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ.....	262
İletişim	262
Öğretme ve Öğrenme Süreci	263
Program ve İçerik Bilgisi	263
Öğrenme ve Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	263
Okul, Aile ve Toplum İlişkileri	263
ANA SINIFI.....	266
Ana Sınıfı Öğretmeninin Özellikleri	266
Ana Sınıfı Öğretmeninin Benimseyeceği İlkeler.....	266
YETERLİK ALANLARI.....	268
GELİŞİM ALANLARI.....	268
Performans Göstergeleri.....	268
Gelişim Alanlarını Desteklemek İçin Eğitim Sürecini Planlayabilme.....	268
Eğitim Ortamını Düzenleyebilme	268
Materyal Seçebilme, Kullanabilme ve Hazırlayabilme	269

Eğitim Faaliyetlerini Yürütebilme	269
AİLELERLE İLETİŞİM, AİLE KATILIMI VE AİLE EĞİTİMİ	270
Ailelerle İletişim Kurabilme ve Aile Katılımını Sağlayabilme	270
Aile Eğitimi Etkinliklerini Yürütebilme.....	271
DEĞERLENDİRME	271
Eğitim Programını Değerlendirme	271
Çocukların Gelişimini Değerlendirme.....	271
İLETİŞİM	272
Etkin Dinleme Becerisini Geliştirebilme	272
Empati Kurabilme Becerisini Geliştirebilme.....	273
Kendini Söz, Beden ve Sanat Yoluyla İfade Edebilme Becerisini Geliştirebilme.....	273
Bilişim Teknolojilerinin Günlük Yaşamda Kullanımına Ait Farkındalık Geliştirebilme.....	273
Empati Kurabilme Becerisini Geliştirebilme.....	274
YARATICILIK VE ESTETİK	274
Araştırma, Keşfetme ve Alternatif Çözüm Yolları Üretme Becerisi Geliştirebilme.....	274
Özgün Ürünler Oluşturma Becerisi Geliştirebilme	275
Estetik Anlayışı ve Seçicilik Becerilerini Geliştirebilme.....	275
OKUL VE TOPLUMLA İŞBİRLİĞİ YAPMA	275
Çocukların Ulusal Bayram ve Törenlerin Farkına Varmalarını ve Katılımlarını Sağlayabilme.....	275
Ulusal Bayram ve Törenlerin Yönetim ve Organizasyonunu Yapabilme	276
MESLEKİ GELİŞİMİ SAĞLAMA	276
Mesleki Gelişimi Belirleyebilme.....	276
KİŞİSEL REHBERLİK AÇISINDAN OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE ÖĞRETMENİN	
SORUMLULUKLAR	276
Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim Yeterlikleri.....	278
Öğrenciyi Tanıma.....	281
Öğretmenin öğrenciyi tanıma teknikleri	282
Öğretme ve Öğrenme Süreci	282
İletişim	282
Öğrenme ve Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	283
Okul- Aile ve Toplum İlişkileri.....	283
TARTIŞMA SORULARI	284
ÖZET	284
KAYNAKÇA	285

8. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI VE ÇEŞİTLERİ

GİRİŞ	290
EĞİTİM KURUMLARININ ÇEŞİTLERİ	290
KURUM MERKEZLİ EĞİTİM	290
Millî Eğitim Bakanlığı (M.E.B.) Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Bakım ve Okul Öncesi Eğitimi Hizmetleri Sunmaya Yönelik Projeler	293
Kurum Merkezli Eğitimin Yararları:	298
Kurum Merkezli Eğitimin Eksiklikleri ve Yetersizlikleri:.....	298
AİLE MERKEZLİ EĞİTİM	299
Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın (AÇEV) Okul Öncesi Eğitim Çalışmaları.....	300
Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) Okul Öncesi Eğitim Çalışmaları	300
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin (ÇYDD) Okul Öncesi Eğitim Çalışmaları	301
UZAKTAN EĞİTİM / KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI YOLUYLA ANNE-BABA VE ÇOCUK EĞİTİM PROGRAMI.....	302
TARTIŞMA SORULARI.....	304
ÖZET.....	305
KAYNAKÇA	306

9. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ FİZİKSEL, PSİKOLOJİK, SOSYAL VE EĞİTSEL ORTAM ÖZELLİKLERİ

GİRİŞ	315
FİZİKSEL ORTAM.....	315
PSİKOLOJİK ORTAM.....	318
SOSYAL ORTAM	319
EĞİTİM ORTAMI	320
Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Eğitim Ortamlarında Bulunabilecek Etkinlik Köşeleri	321
Eğitici Oyuncaklar (Masa Oyuncakları) Köşesi.....	321
Kukla Köşesi.....	322
Fen-Doğa ve Matematik Köşesi	323
Evcilik Köşesi.....	325

Müzik Köşesi.....	326
Kitap Köşesi.....	327
Blok Köşesi.....	327
Geçici İlgî Köşeleri.....	328
Sanat Köşesi.....	328
ÖZET.....	329
TARTIMA SORULARI.....	329
KAYNAKÇA.....	330

10. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİNDE AİLENİN ROLÜ VE ÖNEMİ

GİRİŞ.....	336
Okul Öncesi Eğitimde Ailenin Yeri ve Önemi.....	338
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA AİLENİN EĞİTİME KATILIMI.....	343
TARTIŞMA SORULARI.....	364
ÖZET.....	365
ÖNERİLEN KAYNAKLAR.....	367
KAYNAKÇA.....	367

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA ERKEN ÇOCUKLUK VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ

Yrd. Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI

*Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü PDR Anabilim Dalı Başkanı*

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü çalıştıktan sonra;

1. Erken Çocukluk Kavramını tanımlayabilecek,
2. Okul öncesi ve Erken Çocukluk Eğitimi arasındaki kapsam farklarını belirtebilecek,
3. Erken Çocukluk Döneminin önemini belirtebilecek,
4. Erken Çocukluk Döneminin tarihsel gelişimini açıklayabilecektir.

Bölümü çalışmaya başlamadan önce:

- Çocuğun gelişimi ile ilgili olarak, ailesinin ve çevresinin sosyal, ekonomik, kültürel vb. konumu arasındaki ilişkiyi düşününüz.
- Erken Çocukluk Eğitimin amaçlarının gerçekleşme düzeyinin süren yaşamındaki önemini yorumlayınız.
- Çocuğun gelişiminde erken çocukluk eğitimin önem ve işlevini düşününüz.

Bölümü çalışırken:

- Üniteye açıklanan temel kavramların anlamlarını farklı kaynaklardan da öğreniniz.
- Türkiye ve Dünya'da erken çocukluk kavramına yönelik tarihsel süreci ve bu sürecin önemini kavramaya çalışınız.

Bölümü çalıştıktan sonra:

- Kendi cümleleri ile Erken Çocukluk Eğitimi tanımlar.
- Okul öncesi eğitimin ve Erken Çocukluk Eğitiminin kapsamlarını tartışır.
- Erken Çocukluk Döneminin Türkiye ve dünyadaki gelişim sürecini açıklar.

GİRİŞ

ERKEN ÇOCUKLUK KAVRAMI

Günümüzde psikoloji ve eğitim alanındaki araştırmalar çocukluk ve ergenlik döneminin öneminin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bilimdeki hızlı gelişmeye paralel olarak çocuk gelişimi, eğitimi özellikle erken çocukluk eğitimi ile ilgili çalışmalar her geçen gün daha fazla sayıya ulaşmaktadır. Yapılan bu araştırmalar göstermektedir ki; sosyal ve ekonomik yönden olumsuz koşullarda yetişen çocukların bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel yönlerden gelişimlerinin eksik kalabildiği, bu sebeplerden dolayı okul başarıları ve özellikle okula devam etme oranları düşük olabilmektedir.

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin göstergelerinden biri o ülkenin eğitime verdiği önemdir. Çağımızda erken çocukluk eğitimi hizmetlerinin toplumun her kesimine yaygınlaştırılması da toplumsal kalkınma hedeflerinden biridir. Erken yaşlarda kişinin gelişimini engelleyen elverişsiz ortamlar, toplumsal eşitsizlikleri güçlendirmekte verilecek eğitim programlarıyla, sosyo-ekonomik ve cinsiyete bağlı olan bu eşitsizliklerin giderilmesi mümkün hale gelecektir.

Bu programların hitap edeceği erken çocukluk dönemi çeşitli kişiler ve kurumlar tarafından değişik yaş dönemleri olarak alınmasına rağmen genellikle ortak noktalar da bulunmaktadır. Burada bir konuyu da açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. “Okul Öncesi Eğitim”imi yoksa “Erken Çocukluk Eğitimi” kavramı mı? Bu iki kavram zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır. Türkiye’de “Erken Çocukluk Eğitimi”nin araştırılıp yazılması aşamasında elde edilen bulguların ağırlıklı olarak okul öncesi eğitimine ait olduğu görülmüştür. Çünkü Türkiye’de kabul gören ve uygulanan sistem okul öncesi eğitim sistemidir. Ancak Türkiye için tercih edilen ve önerilen sistem ise Erken Çocukluk Eğitimi’dir. Bunun bir sebebi de Okul öncesi eğitim 3-6 yaşları arasındaki dönemi kapsarken, Erken Çocukluk Eğitimi doğumdan hatta annenin hamileliğinden ilköğretimin ilk iki yılını da içine alan dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla okul öncesi eğitim Erken Çocukluk Eğitimi’nin içinde yer aldığı kabul edilmektedir.

Bu dönem çocuğun gelişim ödevleri kısaca sıralanacak olursa; yürümeyi öğrenme, katı yiyecekleri yemeyi öğrenme, konuşmayı öğrenme, beden artıklarının atılmasını ve kontrol etmeyi öğrenme, cinsiyet farklılıklarını öğrenme, cinsiyetine uygun toplumsal rolleri öğrenme, sosyal ve fiziksel gerçekliği tanımlamak için kavramlar oluşturma ve dili öğrenme, okumaya hazır hale gelme, doğru ve yanlış ayırma ve vicdan gelişimine başlamadır.¹

Erken çocukluk döneminde, davranışsal problemlerin çoğu, çocukların olgunlaşmamış düşüncelerinden ve duygularını olgunlaşmamış yollarla yönetmelerinden oluşur.² Bu dönemde kişinin kendini, çevresini tanıması ve uyum geliştirebilmesi yönünde etkinliklerin en faydalı olacağı zaman olarak düşünülmeli ve erken çocukluk eğitiminde mutlaka profesyonel yardım alınmasına yönelik okullarda Psikolojik Danışman bulundurulmalıdır.

Erken Çocukluk Eğitimi

Gelişim doğumla hatta çocuğun ana rahmine düşmesi ile başlamakta ve yaşam boyu sürmektedir. Gelişim, olgunlaşma, öğrenme ve yaşantılar ya da bir başka deyişle kalıtım ve çevresel etkenler sonucunda bireylerde meydana gelen düzenli ve sürekli değişikliklerdir.³ Ancak yaşamın ilk altı yılı gelişimin en hızlı olduğu ve çevrenin etkisine en açık olunan dönemdir. Çocukların hayatlarının ilk yıllarındaki yaşantıları, daha sonraki davranışları ve gelişimleri açısından oldukça önemlidir. İster pozitif olsun ister negatif olsun tek bir yaşantının etkisi az olacaktır. Ancak söz konusu yaşantılar sıklaştıkça, adeta yokuş aşağı yuvarlanan bir kartopu gibi giderek büyüyen bir etkiye sahip olacaktır.³ Kritik dönem, belirli davranışların öğrenilmesinin en kolay olduğu dönemlere verilen addır. Bu dönem kaçırıldığında o davranışın öğrenilmesi ya çok güç olmakta ya da asla tam öğrenme gerçekleşmemektedir.^{3, 1, 4, 5} Gelişimin en hızlı olduğu dönem, çocukluğun ilk yıllarıdır. Araştırmalar beynin erken yaştaki deneyimlere yanıt verdiğini ve çevrenin beynin gelişimi üstünde önemli etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.⁶ İlk yıllardaki öğrenmenin beyin gelişimi ile önemli bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Böyle olunca gelişimin en önemli ilk altı hatta sekiz yılındaki eğitim çok önemli olmaktadır. Bu eğitim ne kadar erken başlarsa o kadar etkili olur. Çünkü her çocuğun genetik olarak ulaşabileceği belirli bedensel sınırlar vardır. Bu sınırlara ulaşip ulaşmayacağı, ne kadarına ulaşabileceği, onun beslenmesi, yaptığı fiziksel etkinlikler gibi çevre koşullarına bağlıdır.⁷ Burada, çevreden kastedilen, çocuğun yaşantı geçirip tecrübe kazanması için önemli olan, çocuğun çok yönlü gelişimine (bedensel, sosyal, zihinsel, duygusal ve dil) destek olabilecek uyarıcıların olduğu bir çevre ve donanımlı yetişkinlerdir. Daha sağlıklı, başarılı ve topluma katkı getirecek bireyler yetiştirilmek isteniyorsa, eğitime mümkün olduğunca erken başlanması gerekmektedir. Ayrıca bu dönemde çocuğun düzenli, tutarlı ve eğitilmiş bir yetişkin tarafından ihtiyaçlarının tamamen karşılanmasının yanı sıra ailesi tarafından psikolojik ihtiyaçlarının da (sevilmesi, değer verilmesi, saygı duyulması, takdir edilmesi, özgüven duygusunun geliştirilmesi, sosyal becerilerinin artırılması vb) karşılanması hayati önem taşımaktadır. Bu konunun diğer bir yönü de çocukların psiko-sosyal iyilik hali olan sosyal, öznel ve psikolojik iyi oluşları-

nın çocuğun ne ölçüde geliştiği, hem kendisinin hem de kendisine bakan ilgili kişilerin stresten ne kadar uzak oldukları ile de alakalıdır. Burada çocuğun içinde bulunduğu durum kadar annesinin, babasının veya ona bakan kişinin psikolojik durumu da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla erken çocukluk eğitiminde sağlık, beslenme ve psiko-sosyal iyiliği sağlamakta önemli hale gelmektedir.⁸ Ayrıca sosyal becerisi, öznel ve psikolojik iyi olma düzeyi artan çocuğun yaşamında daha da mutlu olma becerisi kazanacağı da öne sürülebilmektedir.⁹

Yapılan araştırmalara göre 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin % 50'sinin 4 yaşına, % 30'unun ise 4 yaşından 8 yaşına kadar olduğu, 18 yaşına kadar gösterilen okul başarılarının % 33'ünün 0-6 yaşına kadar aldıkları eğitime bağlı olduğu görülmüştür.¹⁰

Eğitim, en geniş anlamda, bireyin doğumuyla başlayan ve yaşamı boyunca devam eden bir süreci betimlemektedir. Bu süreçte birey, doğuştan getirdiği pek çok özelliğini çevreyle etkileşim sırasında ortaya çıkarma ve geliştirme olanağı bulmakta, yeni bilgi, beceri ve tutumlar kazanmaktadır. Öte yandan öğretim, belirli bir kurumsal yapılanma içinde (örneğin okullar gibi), önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda, bireyin bu amaçlara ulaşmasını sağlamak üzere, planlı ve programlı bir biçimde, öğrenilmesi beklenen içeriğin (bilgilerin) dağıtımı ve bu içeriğin öğrenilmesini destekleyecek ve kolaylaştıracak etkinliklerinin uygulanma süreci olarak tanımlanabilir.¹¹

Okul Öncesi Eğitim;

- Çocuğun doğumu itibari ile 6 yaşına kadar olan zaman dilimi içinde (0-72 ay),
- Çocuğun tüm gelişim alanlarını (bilişsel, dil, duygusal-sosyal, fiziksel, psiko-motor, kişisel) desteklemeye yönelik,
- Gelişimsel özelliklerine ve bireysel farklılıklarına uygun,
- Mevcut potansiyelini ortaya çıkarmasını, geliştirmesini ve kendini ifade etmesini amaçlayan,
- İlköğretimin gerektirdiği zihinsel ve duygusal-sosyal yeterliliklere ulaşmasını diğer bir deyişle ilköğretime hazırlığını sağlayan,
- Çocuğun bulunduğu toplumun kültürel değerlerini tanımasını, benimsemesini ve topluma uyumunu gözetin,
- Tüm bunlar için uygun ve uyarıcı bir çevre olanağı sunan,
- Bir okul öncesi eğitim kurumunda, ailede ya da alternatif programlarda verilen sistemli ve planlı bir eğitim süreci olarak tanımlanabilir.¹²

Erken çocukluk çağının önemli hale gelmesinin sebeplerini maddeler halinde sıralamak gerekirse;

1. Erken yaşların ve çevrenin önemi
2. Temel insan hakkı
3. Sosyal şartlara ve cinsiyete bağlı eşitsizlikler
4. Okullaşma
5. Değişen demografik ve sosyal şartlar
6. Toplumdaki değerler
7. Toplumdaki politik ve etnik anlaşmazlıklar
8. Topluluk ve aile
9. İnsanı gelişme ve ekonomik büyüme

1. Erken Yaşların ve Çevrenin Önemi

Çocuğun gelişimi çevre ile etkileşim sonucu olur. Çevreden en fazla etkilenen yaşlar erken yaşlardır. Çevre sadece çocuğun içinde bulunduğu yakın aile çevresi değildir. Çocuğun dolaylı ya da doğrudan etkileşimde olduğu aile, ailenin içinde bulunduğu topluluk, kurumsal topluluk, sosyo-politik çevre gibi diğer çevrelerin de önemi göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla Erken Çocukluk Eğitimi çocuğa uyarıcı bir çevre sağlayarak gelişimini olumlu etkileyebilmektedir.

Aile hangi özellikleri sahip olursa çocuk açısından olumlu sonuçlar doğurur sorusuna, gelişimsel olarak uyarıcı çevre özelliklerini Caldwell ve Bradley'den aktaran Erkan³ şöyle sıralanabileceğini ifade etmiştir:

1. Çocuğun optimal gelişimi, onun temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılandığı sağlık ve güvenliğin garanti altına alındığı bir çevrede gerçekleşir.
2. Çocuğun gelişimi aşağıdaki unsurlar tarafından desteklenir.
  - a. Göreli olarak az sayıda yetişkinle yaşanan ancak yoğun sıklıktaki temas.
  - b. Çocuğun kendine ve başkalarına ve güvenmeyi öğreneceği olumlu duygusal iklim.
  - c. İhtiyaçların optimal düzeyde giderilmesi.
  - d. Çeşitli türlerde ve yoğunlukta ancak çocuğun algılama, sınıflama ve tepki verme kapasitesini aşmayacak ya da zorlamayacak düzeyde duygu girişinin sağlanması.